

**Справаздача па гістарычнай палітыцы
(чэрвень-кастрычнік 2021)
Аляксей Ластоўскі**

Метадалогія: для маніторынгу выкарыстоўваліся публікацыі ў асноўных беларускіх СМІ, як дзяржаўных, так і нядзяржаўных. Адбіраліся для фіксацыі і аналізу публікацыі, дзе згадкі пра гістарычнае мінулае звязваліся з актуальнай палітычнай сітуацыяй. Усяго за перыяд чэрвень-кастрычнік 2021 года былі прааналізаваны 196 публікацый. На аснове адабраных публікацый рабіўся якасны аналіз з мэтай вызначэння асноўных тэндэнцый, асноўных мерапрыемстваў актараў, а таксама з уключэннем беларускага кейса ў больш шырокі кантэкст гістарычнай палітыкі ў Цэнтральна-Усходняй Еўропе.

Сітуацыя ў сферы гістарычнай палітыцы з’яўляецца працягам таго значнага паварота ў грамадскай сферы, які адбыўся на працягу і пасля пратэстаў 2020 года. Калі да гэтага назіралася тэндэнцыя па паступовай нацыяналізацыі дзяржаўнага наратыва, стварэнню нейкага кампраміснага варыянта расповяду пра мінулае краіны, то зараз мы назіраем нарастанне палітычнага супрацьстаяння, дзе гісторыя выкарыстоўваецца з мэтай палітычнай мабілізацыі і дыскрэдытацыі апанентаў. Ужо падчас пратэстаў абодва бакі звярнуліся да сімвалічнага рэсурсу Вялікай Айчыннай вайны, абвінавачваючы адзін другога ў “фашызме”. Але для пратэстоўцаў такія апеляцыі былі досыць спарадычнымі, у той час як для дзяржаўных органаў гэта стала адной з цэнтральных тэмаў для дэлігітывацыі пратэстнага руху, і звароты да гістарычнага мінулага сталі надзвычай важнымі для постпратэстнай сімвалічнай палітыкі беларускіх уладаў.

Доўгатрывалыя працэсы: вяртанне ў прастору Вялікай Айчыннай вайны

Важная стратэгічная лінія для актуальнай гістарычнай палітыкі беларускіх уладаў – гэта абвінавачванне апанентаў у “зdraдніцтве”, якая звязана з іх атаясамленнем з калабарантамі часоў Другой сусветнай вайны. Сімвалічна гэта тоеснасць ўзмацняецца апеляцыяй да практык выкарыстання бел-чырвона-белага сцяга ў часы нацысцкай акупацыі. Першыя спробы пераклучэння на рэгістр Вялікай Айчыннай вайны адбываліся ўжо падчас пратэстаў, калі гучна прайграваліся савецкія песні ваенных часоў, а для прадстаўнікоў сілавых структур галоўнай мэтай абвешчалася ледзь не захаванне палітычнага ладу, а адстойванне гістарычнай памяці ад пасягальніцтва “зdraднікаў”.

Тут відавочная не толькі лінія дэлігітывацыі палітычных апанентаў, але і спроба ўзмацніць адзінства свайго палітычнага лагера, якое не проста выконвае задачу абароны свайго прывілеяванага становішча, але мае больш важную маральную задачу – якой досыць нечакана ў такой сітуацыя стала абарона гістарычнай памяці ад фальсіфікацый. Пры гэтым сама гістарычная памяць фактычна зводзіцца да падзей Вялікай Айчыннай вайны, і прыхільнікі Лукашэнкі ў такой сітуацыі выступаюць як абаронцы памяці пра подзвіг савецкай арміі, якая адолела галоўнае зло ў гісторыі – нацызм. Пры прыняцці такой светагляднай асновы любая крытыка сучасных уладаў грунтуецца на апраўданні нацызму, што можа быць з лёгкасцю перанесена і на іншыя краіны, улады якіх крытычна ставяцца да беларускай улады. Так, увядзенне санкцый такім чынам можа разглядацца як непасрэдны працяг нацысцкай палітыкі генацыду. Характэрная рэакцыя Аляксандра Лукашэнкі на пакет санкцый, прынятых краінамі ЕС у чэрвені 2021 года (тое, што гэта супала з 22 чэрвеня, пачаткай Вялікай Айчыннай вайны, стала яшчэ адной сімвалічнай рэферэнцыяй), калі галоўным сімвалічным ворагам быў вызначаны міністр замежных спраў Германіі Хайка Маас: “*господин Маас, вы кто - вчера кающийся немец или наследник нацистов? Вы должны не просто каяться, вы должны еще 100 лет вперед стоять на коленях перед белорусским народом и молиться, что вы смогли родиться после той войны, вы не душишь нас должны, вы на руках должны нас носить: немцы, поляки, так называемый Европейский союз, потому что мы спасли вас от коричневой чумы*” (Белта, 23.06.2021).

Таксама гэта дэмаркацыя (Беларусь супраць краін-апалагетаў нацызму) была скарыстаная і пры распрацоўцы тэмы генацыду беларускага народу падчас нацысцкай акупацыі. У большай ступені ўвага была засяроджана не на дзейнасці ўласна нацысцкіх карных фарміраванняў, колькі на дзейнасць розных этнічных калабарацыянісцкіх структур. Генеральнай пракуратурай РБ былі здзейсненыя некалькі зваротаў у Літву і Латвію (самым гучным быў выклік у якасці сведкі былога прэзідэнта Літвы Вальдаса Адамкуса), калі ж гэтыя звароты чакана атрымалі адмову, то генпракурорам Андрэем Шведам гэта было інтэрпрэтавана як вынік свядомага пакрывальніцтва нацысцкіх злачынцаў: *“эти государства не скрывают того, что они как покрывают нацистских преступников живых, так и отказываются проводить следственные действия по установлению преступлений, которые совершили каратели батальонов СС, состоящих из литовцев и латышей”* (Белта, 08.09.2021).

Больш за тое, сама актуальная сітуацыя ўспрымаецца як вайна – вайна не новая, а ўсё тая ж самая, гэта бясконца і вечная вайна Дабра са Злом, вышэйшым апагеям якой была Вялікая Айчынная вайна, але на гэтым супрацьстаянне не скончваецца. І ў такой перспектыве беларуская ўлада выступае ў ролі апошняга муру, абаронцы анталагічнага парадку перад спаўзаннем у хаас. Калі няма размежавання паміж Вялікай Айчыннай вайной і сучаснасцю, то між лагерам прыхільнікаў Лукашэнкі і Савецкай арміяй поўная тоеснасць, як і паміж палітычнай апазіцыяй ды нацыстамі. Таму і паміж санкцыямі еўрапейскіх дзяржаў і спальваннем беларускіх вёсак таксама няма розніцы, паколькі гэта ўспрымаецца толькі як розныя фазы аднаго і таго ж супрацьстаяння.

Нельга сказаць, каб гэта было цалкам новай з’явай для беларускай палітыкі, падобныя выказванні пра абарону Памяці пра Перамогі і пераемнікаў нацысцкай палітыкі звонку Беларусі досыць рэгулярна агучваліся Лукашэнка і раней. Але тады яны пераважна агучваліся ва ўрачыстай рытуальнай форме (пераважна на Дзень Перамогі), зараз жа ўяўленне пра актуальную вайну абсалютызавалася і з узроўню святочнай рыторыкі распаўсюдзілася на ўвесь публічны дыскурс і стала стрыжнем для практычнай палітыкі. Пры гэтым тэрміны “гістарычныя памяць” і “гістарычная праўда” набылі выключны распаўсюд і выйшлі далёка па-за межы ранейшага ўжытку. Зараз яны выкарыстоўваюцца не толькі палітыкамі і прапагандыстамі, гісторыкамі і сацыёлагамі, але сталі асновай для рыторыкі прадстаўнікоў сілавых структур (Генеральная пракуратура, Міністэрства абароны, Міністэрства ўнутраных справаў), які ў актуальнай сітуацыі апынуліся на стрыжні гістарычнай палітыкі.

Фактычна гэта мадэль бясконцай вайны стала вычарпальнай, якая можа тлумачыць любое палітычнае дзеянне, надаваць вышэйшае вымярэнне. Прыдатнасць яе бачна і па выкарыстанню падчас крызісу з мігрантамі. Жорсткая рэакцыя суседніх краін на міграцыйныя патокі з Беларусі падаецца як чарговая праява нацыскай па сутнасці палітыкі суседніх дзяржаў, якая была прыхаванай пад еўрапейскай ліберальнай рыторыкай, але ў крызісныя часы праяўляецца ў сваёй сапраўднай форме. Напрыклад, Вадзім Гігін апісвае Літву як неанацысцкую дзяржаву: *“Историческое беспамятство – это основа неонацизма, и мы видим в Литве, как это происходит. За годы независимости они реабилитировали кровавых мясников... И так как на примерах преступников, убийц, кровавых мясников воспитываются силовые структуры страны, не надо удивляться тому, что там происходит то, что происходит. Еще хуже может быть. И концлагеря могут быть не только для мигрантов, но и для несогласных”* (Беларусь сегодня, 12.08.2021).

Адпаведна, і палітычныя пратэсты лета-восені 2020 года ўспрымаюцца тады выключна як справакаваныя заходнімі дзяржавамі дзеля паняволення беларускага народа. Практычна мэты палітычнай апазіцыі апісваюцца як аналагічныя нацысцкай палітыцы вынішчэння: *“это тот же обыкновенный фашизм. Он выплеснулся и на наши мирные улицы коричневым ненавистническим цветом. Он снова, спустя 75 лет, поднял голову, снова захотел поработить нас, истребить, растоптать, сжечь в своих домах и газовых камерах”* (Сяргей Міховіч, Беларусь сегодня, 30.10.2021).

Такая мадэль вайсковай мабілізацыі можа ўздымаць мараль прыхільнікаў беларускай улады, бо яны не проста змагаюцца за захаванне ўлады, а змагаюцца з полюсам абсалютнага Зла – нацызмам. Але такі светапогляд мае і свае відавочныя мінусы, паколькі накіраваны на нарастанне канфрантацыі, адкрытае супрацьстаянне, бо з абсалютным Злом немагчыма дамаўляцца, яго можна толькі перамагаць. Але пры гэтым застаецца адкрытым пытанне, ці мае Беларусь столькі рэсурсаў (нават з апасродкаванай падтрымкай Расіі), каб у адкрытым супрацьстаянні перамагчы заходні свет?

Дзень народнага адзінства?

Адной з самых заўважных інавацый разгляданага перыяду стала заснаванне новага дзяржаўнага свята (пакуль без статуса выходнага дня) – Дня Народнага Адзінства. Стварэнне свята стала лагічным працягам сімвалічнай палітыкі беларускай улады, паколькі 2021 год быў абвешчаны годам Народнага Адзінства, з мэтай “*перагарнуць старонку мінулага і разам пісаць новую главу незалежнай Беларусі*” (А. Лукашэнка, 01.01.2021). Відавочна, тут адчуваецца патрэба ў перафарматаванні палітычнай нацыі ў Беларусі, калі папярэдняя версія нацыянальнай згоды выявілася ненадзейнай. Для святкавання быў абраны дзень 17 верасня, які адсылае да пачатку пахода Савецкай Арміі ў Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну, што стала падставай для аб’яднання большасці этнічных беларускіх земляў у межах адзінага дзяржаўнага ўтварэння.

Але цікава, што ў якасці рэфэрэнта была абрана падзея менавіта з савецкага перыяду гісторыі, які выклікае найбольш супярэчнасцей і разнагалоссяў у ацэнках насельніцтва краіны паводле дадзеных сацыялагічных даследаванняў. Разам з тым, гэта свята не згадалася па выніках розных даследаванняў як значнае для канона публічнай гістарычнай памяці. Зноў жа, і ў БССР 17 верасня як свята адзначалася толькі да 1949 года, пасля чаго асноўная ўвага была засяроджана на камемарацыях Вялікай Айчыннай вайны і Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Адзіным рэсурсам замацавання гэтага свята ў публічнай прасторы стала абавязковая прысутнасць вуліц 17 верасня ў заходнебеларускіх гарадах (але з практычнай адсутнасцю такіх вуліц ва ўсходнебеларускіх гарадах). Пры такім раскладзе мова фактычна ідзе пра стварэнне новай традыцыі, а не пра выкарыстанне ўжо створаных і замацаваных сімвалічных рэсурсаў (як тое было пры звароце беларускай улады да культуры Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне). Разам з тым, у той сітуацыі павостранай зацікаўленасці да пытанняў супрацы з нацыстамі (што нагадваю, стала асноўным абвінавачваннем у бок беларускага нацыянальнага руха), якая пастаянна падтрымліваецца беларускімі ўладамі, досыць дзіўным выглядае крок па высюванню на першы план гістарычнай падзеі, якая адбылася ўласна дзякуючы часовай супрацы савецкага і нацысцкага рэжымаў. Што адразу ж падстаўляе новае свята пад заканамерную крытыку, чым практычна адразу скарысталіся незалежныя СМІ.

Таксама сам кантэкст далучэння заходнебеларускіх земляў да БССР, з далейшымі рэпрэсіямі супраць патэнцыйных ворагаў савецкага ладу, мае свой спецыфічны адбітак у калектыўнай памяці жыхароў гэтых тэрыторый. Асабліва гэта адчуваецца сярод палякаў, якія складаюць значную частку насельніцтва Гарадзенскай вобласці, дзе сямейная памяць перадае зусім іншую версію гэтых падзей.

Але нас цікавіць і які змест закладваўся ў Дзень народнага адзінства. Яму папярэднічала працяглая медыя-кампанія, калі на працягу як мінімум жніўня-верасня дзяржаўныя СМІ мусілі патлумачыць сваёй аўдыторыі, што ж адбылося 17 верасня, у чым сэнс гэтага свята. Адзначым некалькі прынцыповых нарматыўных рысаў:

1. Будаўніцтва калектыўнага ворага – “Польшчы” (“ужасы польских зверств и издевательств” – гэтыя словы прыдатныя і для апісання міжваеннай Заходняй Беларусі, так і для сучаснай польскай палітыкі супрацьстаяння міграцыі). Варта заўважыць, што рыторыка да Польшчы стала больш агрэсіўнай, чым у часы пасляваеннага БССР, калі заходні сусед таксама належыў да сацыялістычнага лагера. Бачым вяртанне да абвінавачванняў эпохі польска-савецкага супрацьстаяння, і тут прынцыповую ролю

- якраз адыгрывае надзвычай актыўнае цытаванне газетаў 1920-30-х гадоў. Палітычная публіцыстыка гэтага перыяду пераўтварылася ў “сведчанне часу”, аўтэнтычныя галасы, якія мусяць нас яшчэ раз пагрузіць у сітуацыю перад 1939 годам (“Зарплата ніжэ, чым в другіх рэгіёнах Польшы, мяса лішь по прызіднікам, вынуждэнны наём к помещікам — как жылі в крупных местечках Западной Белоруссии до 1939 года», БС, 02.09.2021).
2. Фактычна ўся публічная рыторыка, датычная Дня Народнага адзінства, будавалася на моцных апазіцыях: палякі супраць беларусаў, тэрытарыяльная раз’яднанасць супраць народнага адзінства, эканамічная эксплуатацыя супраць сацыяльнай справядлівасці, нацыянальны прыгнёт (“знішчэнне нацыі”) супраць свабоды нацыянальнага самавыяўлення, “татальны генацыд” супраць беларускага народа. Безумоўна, такі маніхейскі светагляд з чорна-белым падзелам сімвалічнай прасторы з’яўляецца агістарычным, паколькі выключае ўсе нюансы і складанасці інтэрпрэтацый, уласцівыя для гістарыяграфічнага разумення мінулага.

Такім чынам, народнае адзінства ў дадзеным выпадку мадэліруецца не праз стварэнне адзінага сімвалічнага цэла, што непазбежна прадугледжвае нейкую рамку цягнімасці да палітычных і культурных разыходжанняў, пошук нейкага адзінага кампраміснага разумення мінулага і будучыні. Нагадаем, што часам такога палітычнага адзінства будавалася якраз праз палітыку забыцця (яркі прыклад – постфранкісцкая Іспанія). У беларускім варыянце народнае адзінства будуецца праз рыторыку мабілізацыі, праз рыгарыстычнае маралізатарскае разуменне свету (ісціна толькі на нашым баку), што непазбежна мае наступства далейшай маргіналізацыі і выключэння з цэла палітычнай нацыі палітычных апанентаў. Такім чынам, насамрэч задача новага свята – аб’яднанне і ўмацаванне аднаго палітычнага лагера, што паказвае на існаванне і непераадольнасць актуальнага палітычнага расколу. Больш за тое, прапанаваная версія гістарычнага мінулага таксама выключае вялікія часткі насельніцтва (палякі, католікі), якія маюць уласнае разуменне гістарычнага мінулага. Такая версія нацыянальнага будаўніцтва выключна эксклюзіўная, і не здымае існуючых у беларускім грамадстве канфліктаў.

Расія як культурны ўзор

Трэба адзначыць, што новыя ініцыятывы выяўляюць і значную інтэлектуальную залежнасць у сферы культурнай палітыкі беларускіх уладаў ад расійскага боку. Ужо адзначалася, што многія крокі пазычаюцца з расійскага кантэксту, і з нарастаннем міжнароднай ізаляцыі Беларусі гэтая залежнасць толькі ўзмацняецца. Гэта можна прасачыць і па мерапрыемствах гістарычнай палітыкі.

Расійскі след лёгка заўважны і ў ініцыяванні Дня народнага адзінства, паколькі ў Расіі такое свята было ўведзена яшчэ ў 2004 годзе, і мусіла таксама ў некаторай ступені стаць заменай святкавання Кастрычніцкай рэвалюцыі. Але сацыялагічныя даследаванні ў Расіі дэманструюць, што новае свята з цяжкасцю прабіваецца ў сімвалічны календар звычайных расіян, і фактычна не выканала сваю задачу па ўмацаванні расійскай калектыўнай ідэнтычнасці. З улікам вышэйшых заўвагаў, яшчэ больш складана ўявіць, каб аб’яднаць нацыю змог Дзень народнага адзінства ў Беларусі.

Ініцыятыва па прызнанню генацыду беларускага народа нацыстамі ў часы Вялікай Айчыннай вайны з’яўляецца таксама запазычаннем з расійскага кантэксту, дзе група актывістаў (праект “Без тэрміну даўнасці”) прасоўвае ідэю па прызнанню генацыда савецкага народа. Ужо ў кастрычніку 2020 года ўпершыню ў практыцы расійскага заканадаўства Салецкі суд Наўгародскай вобласці прызнаў генацыдам масавае забойства савецкіх грамадзян нацыстамі падчас вайны. Тое, што гэтая ініцыятыва атрымала нацыянальную прэмію і інфармацыйна падтрымліваецца дзяржаўнай інфармацыйнай агенцыяй “РІА Новости” сведчыць пра ўзгодненасць яе памкненняў з расійскімі ўладамі. Бачым, што тут была адпрацавана і мадэль з падключэннем пракурорскіх супрацоўнікаў. Зараз ідзе інфармацыйны ціск па прыняццю федэральнага закона аб генацыдзе савецкага

народа ў часы Вялікай Айчыннай вайны, як лёгка здагадацца, гэта ідэя таксама пераносіцца і ў беларускі кантэкст, і варта чакаць у бліжэйшы час, што беларускія суды пачнуць разбірацца з ваеннымі масавымі забойствамі, а нашы парламентарыі пачнуць распрацоўваць адпаведны закон.

У якасці аднаго з асноўных носьбітаў трансферу механізмаў гістарычнай палітыкі з Расіі да Беларусі вылучаецца постаць расійскага гісторыка Аляксандра Дзюкава (і фонду “Гістарычная памяць”, які ён узначальвае), які апошнімі гадамі шчыльна працуе ў беларускім кантэксце. Яшчэ з 2010 года ў супрацы з беларускім Нацыянальным архівам ён працуе над стварэннем базы спаленых беларускіх вёсак, але тое, што здавалася архіўным праектам раптам набыло ў апошні год палітычнае вымярэнне, паколькі гэтыя даследаванні паклаліся ў падмурак да абгрунтавання канцэпцыі генацыду беларускага народа. Адзначым, што гэты фонд вядзе досыць разнапланавую актыўнасць, накіраваную на ўдзяенне на беларускую гістарычную свядомасць (напрыклад, у верасні 2021 года была прэзэнтаваная кніга Аляксандра Дзюкава “Невядомы Каліноўскі. Прапаганда нянавісці і паўстанцкі тэрор на беларускіх землях, 1862-64”), але падрабязны аналіз дзейнасці гэтага фонда выходзіць па-за межы гэтага аналізу.

Але ёсць і прынцыповае адрозненне, калі ў сучаснай Расіі апеліруюць да звышнацыянальнай і палітычнай катэгорыі “савецкага народа” (хоць на практыцы разбіраюцца са злачынствамі толькі на сучаснай тэрыторыі Расійскай Федэрацыі), то ў Беларусі ёсць відавочная праблема з тым, што “беларускі народ” мае даўнюю традыцыю працытвання і інтэрпрэтацыі менавіта ў этнічных, а не ў палітычных катэгорыях. Больш за тое, калі, напрыклад, Расія прызнае “генацыд савецкага народа”, то тэрэтычна туды мусяць быць уключанымі і тыя злачынствы, якія адбываліся на тэрыторыі Беларусі. То бок, калі Расія прызнае першай на заканадаўчым узроўні акт генацыду, то паўстае пытанне, навошта ў такім выпадку асобна вылучаць генацыд беларускага народа, чым адрозніваюцца генацыд савецкага народу і генацыд беларускага народу? Гэтыя канцэптэуальныя праблемы зараз падаюцца знешнімі, але відавочна негатыўна паўплываюць на магчымасць міжнароднага прызнання, і так мізэрную.

У гэтым плане таксама незразумела, які канкрэтны адрасат у ініцыятывы па прызнанню генацыду беларускага народу, на каго гэта паўплывае? Часам у якасці абгрунтавання звароту да тэмы вайсковых злачынстваў у кантэксце генацыда выкарыстоўваецца ідэя пра тое, што ўсе злачынцы мусяць быць пакаранымі незалежна ад тэрміну здзяйснення злачынства. Але відавочна, што такое абгрунтаванне выглядае досыць слабым: хто замінаў даследаваць гэтыя злачынствы раней (і памятаем, што ў Савецкім Саюзе сапраўды гэтым займаліся), чаму нават пасля прыходу Лукашэнкі да ўлады ледзь не праз 30 гадоў узгадалі пра гэтыя злачынствы?

Таму для разумення звароту да тэмы генацыду больш прыдатная іншая оптыка – міжнародная. Пасля Другой сусветнай вайны пры стварэнні новай сістэмы міжнароднай бяспекі цалкам змянілася сістэма каштоўнасцей, дзе прывілеяванае значэнне займелі ахвяры, а слова “генацыд”, такім чынам, стала мерай вышэйшага прызнання такога статусу. Адпаведна, разгортваецца барацьба розных краін, хто з іх мае большую ступень траўматычнага досведу, які мусяць быць прызнанымі іншымі дзяржавамі. Паводле такой мадэлі Ізраіль дабіўся міжнароднага прызнання трагедыі Халакоста, але пасля па гэтаму ўзору пачалі працаваць і іншыя дзяржавы – армяне сталі дабівацца прызнання свайго генацыду туркамі ў часы Першай сусветнай вайны, украінцы – прызнання Галадомору як здзяйснення савецкімі ўладамі генацыду украінскага народа і г.д. Але зразумела, што сам факт прызнання нейкіх злачынствам генацыдам не можа быць вырашаны выключна на нацыянальным узроўні, прынцыповае значэнне пры гэтым мае тое, як на гэта адрэагуе міжнародная супольнасць (а для гэтага сваю ролю могуць адыгрываць некалькі фактараў – актуальныя дачыненні з іншымі дзяржавамі, наяўнасць пэўных лабісцкіх структур пераважна сярод прадстаўнікоў дыяспар і г.д.).

Пры гэтым ініцыятыва прызнання генацыду савецкага народу, запушчаная ў Расіі, адразу была прагматычна накіравана як сродак ціску на міжнародную супольнасць. Відавочна, што і Беларусі пасля прызнання генацыду беларускага народа на нацыянальным узроўні ў якасці адпаведнага закону давядзецца звярнуцца да міжнароднага прызнання, інакш эфект столькіх намаганняў будзе мізэрным. Але ў сітуацыі нарастаючай міжнароднай ізаляцыі краіны, крызісу з бежанцамі, канфлікту з дыяспарамі (і спіс можна працягваць надалей) нейкіх шанцаў на прызнанне генацыду беларускага народа з боку іншых краіны (апроч Расіі) практычна няма. То бок, скарыстаць гэты рэсурс можна будзе толькі для ўнутранай прапаганды, што з'яўляецца досыць слабым вынікам.

Прагнозы:

Што нас можа чакаць у будучыні:

1. Трэба чакаць, што Палатай Прадстаўнікоў будзе прыняты закон аб генацыдзе беларускага народа, які быў ініцыяваны Генеральнай пракуратурай. Можна чакаць, што там будуць закладзеныя негатыўныя санкцыі за адмаўленне факту генацыду. Пасля чаго будуць прынятыя захады па прызнанні іншымі краінамі гэтага генацыду, прычым найбольшы ціск будзе зроблены на Германію. Але перспектывы такога прызнання выглядаюць вельмі сумнеўнымі, але гэта дасць магчымасць для новага вітка абвінавачванняў замежных краін у апраўдванні нацызму (хоць гэты рэсурс ужо практычна выпрацаваны і незразумела, што ён можа даць для ўнутранай мабілізацыі).
2. Варта чакаць далейшага нарастання рэпрэсій супраць прафесійных гісторыкаў, паколькі любыя праявы нязгоды з дзяржаўным разуменнем у гэтай сферы становяцца вельмі балючымі і ўражлівымі. Ужо апублічваюцца заклікі некаторых публічных асобаў (Андрэй Мукавозчык, Ігар Марзалюк) да правядзення палітычных чыстак сярод выкладчыкаў гісторыі ў дзяржаўных універсітэтах (Інстытут гісторыі НАН Беларусі праз падобную чыстку ўжо прайшоў).

Рэкамендацыі:

У актуальнай сітуацыі бачна агрэсіўнае і настойлівае выкарыстанне дзяржаўнай прапагандай гістарычнай палітыкі, якое вельмі часта набывае выключна маніпулятыўнае вымярэнне. Разам з тым нейкія спробы выбудоўвання контрнарратыву базуюцца выключна на ініцыятыўнасці незалежных СМІ, і па сваёй маштабнасці і магчымасці ўдзеяння на грамадскую думку саступаюць машыне дзяржаўнай прапаганды. Гістарычная супольнасць фактычна апынулася разбітай рэпрэсіямі, частка гісторыкаў былі звольненыя з Акадэміі навук і ўніверсітэтаў, іншыя – вымушаныя адаптавацца да новых рэалій. Гэта ставіць праблему стварэння дзейснага інстытуцыянальнага механізму, які мог бы спрыяць вяртанню да навуковых стандартаў і дэмакратычных каштоўнасцей. Такім інструментам магло б быць стварэнне экспертнай арганізацыі, якая б працавала з прафесійнымі гісторыкамі (як беларускімі, так польскімі і літоўскімі), і давала адаптаваныя для СМІ заключэнні па найбольш балючых пытаннях гістарычнай палітыкі. Задача не ў тым, каб на прапаганду адказваць контрпрапагандай, а каб адстойваць каштоўнасці і сэнсы гістарычнай памяці не як замкнёнай прасторы палітычнай легітымацыі, а як прасторы, дзе патрэбна даследаванне, вывучэнне крыніц, разважанне і сумненне, дзе крытыка і множнасць інтэрпрэтацый з'яўляюцца базавымі прынцыпамі.